

být proto kniha zajímavá i pro čtenáře, který se o tuto problematiku dosud nezajímal. Nezaznamenala jsem, že by se architekt Kamenický zabýval již dříve ilustrováním podobných knih, na zvoleném stylu je však patrná zkušenost s výtvarným vyjadřováním technických záležitostí a do budoucna vidím podobný styl jako dobrou cestu k vzájemnému pochopení mezi technickými a památkářskými odbornostmi.

Šestá kapitola nazvaná *Specifika jednotlivých typů movitých předmětů* jde zdánlivě nad rámec základního tématu knihy. Nevěnuje se vlastního stavebnímu objektu jako předchozí kapitoly, ale podrobně uvádí, jaká jsou rizika pro sbírky, historická technická zařízení a umělecké předměty, které se v památkově chráněném objektu nacházejí. V nedávné minulosti se velmi často tyto předměty a archiváře ukládaly do prostor, které k tomu účelu nebyly určeny, do suterénních nebo i sklepních prostor, které jsou s ohledem na povodně obzvláště rizikové. V havarijních a povodňových plánech bývají pečlivě popsány kroky, jak je zabezpečit před blížící se vodou. Avšak povodně z přívalových srážek mohou překvapit jak místem, tak rychlostí a na jakákoliv opatření náhle nezbývá čas. Z tohoto pohledu má zařazení této kapitoly opodstatnění a důležitost.

Každému z vybraných typů movitých památek je věnován podrobný popis doplněný ilustrativními fotografiemi. Jednotlivé materiály jako např. dřevo nebo textilie se objevují ve více případech a jejich sanace po povodni je vždy popisována s ohledem na další použité materiály, se kterými v daném předmětu mohou spolupůsobit. Typicky jde o rychlost a způsob vysoušení, kdy by mohlo dojít k destrukci předmětu vlivem nerovnoměrných rozměrových změn, a o dezinfekční přípravky proti biodegradaci plísněmi, kde jsou doporučovány adekvátní postupy, aby nedošlo např. ke změně barev při použití přípravků s obsahem chlóru. Největší prostor je věnován papírovým dokumentům. Je to pochopitelné již s ohledem na čerstvou zkušenost, kolik práce si vyžádala záchrana archiválií, tisků a dalších dokumentů po povodni v roce 2002. Překvapilo mě, kolik různých způsobů výroby papíru bylo v historii používáno a jak významně se podle toho liší jejich ošetření po zaplavení. U hudebních nástrojů je pak třeba rozlišovat způsob sanace žesťových, dřevěných nebo strunných (kombinace dřeva a materiálu strun) nástrojů. U všech typů movitých předmětů je vždy popsáno, co je možné udělat a na co dbát bezprostředně po opadnutí vody a jaké následné postupy již bude provádět odborná restaurátorská dílna.

Kniha vznikla v rámci grantového projektu ministerstva kultury, který byl řešen v letech 2011–2015 (jako výstup projektu vyšla v roce 2015 kniha v omezeném počtu několika výtisků, které se nedostaly na trh), a mohl tak zahrnout zkušenosti z likvidace následků povodní 1997 a 2002 jak u budov,

tak u movitých předmětů. Na obsahu knihy je znát, že autoři měli dostatek času a prostoru pro získání praktických poznatků a ověření navrhovaných postupů přímo v terénu. Patrné je to např. v kapitole věnované omítkám a štukům, kde jsou z pohledu opakovaného zaplavení rozebírány výhody a nevýhody používaných výrobních technologií. Toto téma se pak dále rozvíjí i v přílohách, kde je popisován způsob využití asanačních omítek, tedy moderní technologie na historickém zdivu.

Také kolektiv autorů, který se na obsahu knihy podílel, zaručuje její vrcholnou odbornost pro každé řešené téma. I když je obsah knihy podáván velmi přehledně i s barevným odlišením stránek pro různá témata, není bohužel specifikováno, který z autorů se na které kapitole přednostně podílel. To se dá odvozovat z profesního zaměření jednotlivých autorů. Hlavní řešitelkou projektu a autorkou, která vedla autorský kolektiv knihy, je Klára Nedvěďová z Ústavu teoretické a aplikované mechaniky Akademie věd ČR, Oddělení památkové vědy, která se ochranou památkových objektů proti povodním zabývá dlouhodobě. Další z autorů, Jiří Frankl, působí v Oddělení diagnostiky a konzervace památek téhož pracoviště. Další dva spoluautoři, Lukáš Balík a Ivo Šimůnek, jsou z ČVUT. Balík se soustředí na odvlhčování staveb, Šimůnkovou specializací je diagnostika stavebních konstrukcí, opravy a rekonstrukce. V autorském týmu je také Pavel Fára, odborník na historické zdivo a sanační omítky, působící v neziskovém sektoru. Ivana Kopecká z Národního technického muzea se zabývá problematikou organických pojiv, přírodních barviv a pryskyřic a technologií konzervace nástěnné malby. Vladislava Kostkanová má zkušenosti s působením zemin na podzemní části staveb za různých stavů podzemních vod.

Kniha je opatřena dvěma stránkami bibliografie a čtenář, kterého některé téma zaujme více, má tak možnost se s ním podrobněji seznámit prostřednictvím dalších publikací. Knihu uzavírá anglický souhrn. Vzhledem k velmi širokému tematickému záběru by nebylo na škodu opatřit práci rejstříkem. Jak již bylo řečeno, kniha je koncipována a napsána tak, aby z ní mohl mít užitek i čtenář, který není zvyklý pracovat s technickou literaturou. Technicky založeným uživateli pak nabízí sedm příloh s doplňujícími informacemi, technickými detaily a příklady použitých navrhovaných postupů.

Publikace působí velmi příjemně již svým vzhledem. Grafický návrh Zdeňka Hákla a zvolený téměř čtvercový formát (21 × 23 cm) umožnily umístění fotek a obrázků přímo k odpovídajícímu textu a tím významně zvyšují přehlednost a čtivost knihy. Uvítala bych, kdyby byla v této podobě k dostání i v pevných deskách.

Je dobře, že nyní vyšla kniha znovu (jako první komerční vydání) v nakladatelství Grada a každý, koho

téma zajímá, ji může mít po ruce, až to bude zapotřebí. Doporučovala bych ji jako studijní literaturu na stavebních průmyslovkách, případně jako doplněk vysokoškolských skript. Souhlasím s tvrzením na obálce knihy, že je využitelná nejen u památkových objektů. Domů, vesnických stavení i honosných historických budov, u nichž lze postupy navrhované v knize využít, je v naší zemi dostatek a jejich údržba, opravy a sanace tvoří a budou tvořit nezanedbatelnou část stavební činnosti.

Milena FOREJTNIKOVÁ

Kniha o sídlišti Ďáblice

LEHKOŽIVOVÁ, Irena; PLATIL, Josef; TUČEK, Ondřej (edd.). *Sídliště Ďáblice. Architektura pro lidi*. Praha: Spolek přátel sídliště Ďáblice, 2019, 237 s. ISBN 978-80-270-3525-0.

Ani meziválečná avantgardní architektura nestojí na tak pevných základech a její význam není ve společnosti chápán tak samozřejmě, jak by se na první pohled po zhlédnutí množství vydaných odborných a populárně naučných publikací mohlo zdát. Její ochrana není běžnou normou a potýká se s neporozuměním, a to i v případě jejích nejvýznamnějších děl a souborů. A co teprve stavby druhé poloviny 20. století? Stavby, které sice vyplývají z předchozího vývoje, ale vzdalují se obecně požímanému ideálu ušlechtilé architektury; stavby často ztělesňující čistý užitek a synonymum účelnosti. Novým příspěvkem k objasnění nejasných hodnot tohoto rozporuplného architektonického a urbanistického dědictví je výpravná monografie *Sídliště Ďáblice: Architektura pro lidi*.

Kniha v masivních kartonových deskách připomíná vnější úpravou publikaci *Automat na výstavu*.¹ Na obálku byla použita výmluvná fotografie hrajících si dětí „ze sídláku“ od Zdeňka Voženíla; i další Voženílkovy fotografie tvoří základ obrazového doprovodu. Vnitřnímu členění knihy dominuje výrazná grafická úprava. Jednotlivé kapitoly a podkapitoly jsou uváděny celostránkovou fotografií a celoplošným tiskem ve výrazných pastelových barvách. Formát knihy nutí k neustálému listování vpřed a vzad, k přemítání nad bohatým grafickým aparátem, četnými plány, nákresey i citáty. Orientace v publikaci je zpočátku složitější, přesto po prvotních omylech při hledání kýžené kapitoly nebo rozhovoru už nepřed-

■ Poznámky

¹ Terezie Nekvindová et al., *Automat na výstavu: československý pavilon na Expo 67 v Montrealu*, Cheb – Praha 2017.

stavuje zásadnější problém. Snazšímu vyhledávání v publikaci by ovšem prospěl chybějící jmenný rejstřík.

Po badatelské stránce publikace navazuje na tematicky shodnou a ve výzkumu problematiky sídlišť nezastupitelnou dvojdielnou publikaci *Paneláci 1* a *Paneláci 2*.² Logicky se v úvodním slovu vymezuje téma socialistické bytové výstavby na konkrétním případě sídliště Ďáblice. Knihu lze po obsahové stránce vztáhnout k monografii *Experimentální sídliště Invalidovna*,³ připomíná i pionýrský sborník *Lesná – 50 let sídliště*.⁴ Kolektiv tvůrců se taktéž inspiroval podobnou publikací *Sídliště Solidarita*.⁵ Všechny tyto práce pojí osvědčené schéma: odborně koncipované kapitoly doplněné o skupinu rozhovorů reflektujících zkoumané téma.

Úvodní kapitoly celé knihy se ujal historik architektury Rostislav Švácha, který na základě dlouhodobého zájmu o Ďáblice a s přispěním závěrů nedávno završeného rozsáhlého výzkumu panelových sídlišť v Česku vyzdvihl důležitost tohoto urbanisticko-architektonického celku a ve stručnosti jej zhodnotil v kontextu československého poválečného stavitelství. Kapitola pak předjímá témata následujících stran.

Každou ze sedmi tematických kapitol uvádějí „mikrohistorie“, tedy rozhovory a vzpomínky obyvatel Ďáblického sídliště, v nichž se zrcadlí padesát let zkušeností s výstavbou, obýváním a údržbou tohoto celku. Pamětnické rozhovory zaznamenala a zpracovala Alena Pechátová. Až následně vždy pokračuje odborný výklad doplněný bohatým poznámkovým aparátem.

Podrobně nastínil historii vzniku sídliště od výběru území po realizaci Ondřej Tuček, který je zároveň vnukem hlavního architekta sídliště Viktora Tučka. Kapitulu doprovázejí vyobrazení soutěžních návrhů

a několik variant modelů. Ve dvou rozhovorech se Tuček nejprve se svým bratrem a poté s otcem podělil o rodinné vzpomínky na hlavního tvůrce. Z nich vyplývají zajímavé okolnosti geneze sídliště.

Urbanistický koncept a architekturu v další kapitole detailně rozpracovala a v širších souvislostech objasnila Hana Řepková. Rozbor území a staveb je za pomoci odkazových symbolů důvtipně provázán s objekty z kolektivně zpracovaného katalogu občanské vybavenosti, který je v publikaci umístěn v samém středu. Svůj pandán má i v závěru knihy. Tento druhý názorný katalog předkládá v atraktivní grafické podobě překreslené plány všech typů staveb sídliště a nezbytnou dvoustrannou orientační mapu. Toto v návaznosti na tematické okruhy rozumné navázání je však v konečném důsledku nepraktické. Nutí k neustálému přecházení mezi dvěma katalogy a čteným textem.

Kapitola o bytové kultuře z pera Karla Veselého je uvedena dalšími příběhy ze sídliště. V samotném výkladu autor nastiňuje nejen otázku kategorizace bytů a vybavení interiérů dobovým nábytkem, ale i prezentaci vstupů a společných prostor ve stylových polohách modernismu. Zeleni na sídlišti je věnována další obsáhlá kapitola Marie Jelínkové. V rámci tohoto tématu zaujmou příběhy pamětníků vysvětlující komunální péči o zeleň, které doplňují detailní popis realizovaného ozelenění ploch. Nebyl opomenut ani soupis výtvarných děl, zpracovaný Tomášem Řepou. Umělecké objekty osazované v rámci sídlištní výstavby jsou dávány do kontextu jak místně, tak i umělekohistoricky. Závěrečné zhodnocení významu sídliště v dobovém kontextu zpracovala Hana Řepková. Její text je ve své podstatě historiografickým shrnutím dobových realizací a dílčích motivů v Československu i ve světě.

Součástí Ďáblického sídliště je bývalá kobylišká vojenská střelnice, která v době nacistické okupace sloužila jako popraviště. Pieta k obětem nacistické perzekuce vyjádřená v závěru knihy je bezesporu morálním apelem a příležitostí k připomenutí těchto humanitě se vysmívajících útrpných let.

V publikaci hojně se vyskytující spojení slov „krásné sídliště“ není s ohledem na kontext, z něhož toto označení vzešlo, vhodné nadužívat ve smyslu výjimečnosti. Smyslem sousloví je charakterizovat jednu z kategorií, respektive etap ve výstavbě československých socialistických sídlišť. Pouze čas ukáže, zda zvolená periodizace projektu NAKI „Paneláci“ bude mít stále svoji platnost v celé své šíři. K obecnému přijetí periodizace přispívá, že se publikace o Ďáblickém sídlišti k tomuto třídění hlásí a v úvodní kapitole pojem vysvětluje v širším kontextu.

Zpracování syntetické části, která by osvětlila význam celého tématu v širších souvislostech, by mělo následovat po celkové analýze. Publikace o Ďáb-

lickém sídlišti je ve všech kapitolách po analytické a dokumentační stránce vynikajícím příkladem pečlivé badatelské práce. Závěrečná kapitola vysvětluje význam zkoumaného díla historiografickým pojednáním bez přímé komparace zkoumaného s uvedenými světovými a lokálními vzory. Celkový význam sídliště v této kapitole proto vyznívá pouze mezi řádky. Pro závěrečné shrnutí by byl výstižnější menší výběr paralel, případně hledání zcela nových kontextů, ale především explicitně vyjádřené hodnocení. Ve Stockholmu 50. let byly realizovány urbanistické koncepty blízké těm pražským, avšak publikace je nezmiňuje. Švédské prostředí přitom nabízí řadu vhodných srovnání politických, sociálních, ekonomických ad., jak z doby vzniku sídlišť, tak ze současnosti. K fenoménu socialistické výstavby ve vztahu k socialistické společnosti se na českých knižních pultech navíc objevuje řada nových titulů,⁶ což otevírá nové možnosti hodnocení tématu.

Monografie *Sídliště Ďáblice* nezmiňuje autory v titulu knihy a uvádí redukovanou autorskou tiráž bez jmen, což vytváří sympatickou paralelu s poloanonymními státními projekčními organizacemi, jejichž výstupem bylo rovněž kolektivní dílo. Entuziasmus tvůrců se přenesl do vyrovnané a vyčerpávající kolektivní monografie jednoho sídliště. Současná stavební krize poukazuje na vážnost tématu, s nímž se autoři potýkali. Snaha představit „krásné“ sídliště široké veřejnosti vyústila v ojedinělou knihu.

Martin ŠOLC

■ Poznámky

² Lucie Skřivánková (ed.) et al., *Paneláci. 1. Padesát sídlišť v českých zemích: kritický katalog k cyklu výstav Příběh paneláku*, Praha 2016. – Eadem, *Paneláci. 2. Historie sídlišť v českých zemích 1945–1989: kritický katalog k výstavě Bydliště – panelové sídliště: plány, realizace, bydlení 1945–1989*, Praha 2017.

³ Ladislav Zikmund-Lender – Vladimír Czumalo, *Experimentální sídliště Invalidovna*, Hradec Králové 2014.

⁴ *Lesná – 50 let sídliště: historie, současnost, perspektivy: sborník příspěvků k výročí sídliště Lesná*, Brno 2012.

⁵ Barbora Špičáková – Michaela Janečková, *Sídliště Solidarita*, Kostelec nad Černými lesy 2014.

⁶ Kimberly Elman Zarecor, *Utváření socialistické modernity: bydlení v Československu v letech 1945–1960*, Praha 2015. – Michal Kopeček (ed.), *Architekti dlouhé změny: expertní kořeny postsocialismu v Československu*, Praha 2019. – Vítězslav Sommer (ed.), *Řídit socialismus jako firmu*, Praha 2019.